

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σε όλες τις κοινωνίες από αρχαιοτάτων χρόνων θεσπίζονται κανόνες για τη ρύθμιση της επιθετικότητας και της σεξουαλικότητας. Μέσα από αυτές τις ρυθμίσεις η κοινωνία έλεγχε τις συμπεριφορές των μελών της με τιμωρίες, όπως για παράδειγμα στο βιασμό (νόμοι Χαμουραμπί, Νόμοι Γόρτυνος, αλλά και σύγχρονοι νόμοι). Η θρησκεία, από την πλευρά της, συμπληρώνει με δικούς της κανόνες και τελετουργίες τη ρύθμιση της επιθετικότητας («ου φονεύσεις») και της σεξουαλικότητας («ου μοιχεύσεις»), ορίζοντας ποιες συμπεριφορές είναι ηθικά αποδεκτές και ποιες αμαρτία.

Τους τελευταίους αιώνες (κυρίως από το 18ο) άρχισε να ενδιαφέρεται γι' αυτά τα θέματα και η Ιατρική. Σε αυτή την περίοδο δημιουργήθηκαν όροι όπως ουραμιστές, ομοφυλοφιλία, ονοματίστηκαν διαστροφές, δημιουργήθηκαν διαγνωστικές κατηγορίες όπως ομοφυλοφιλία, ετεροφυλοφιλία, υστερία, νυμφομανία και ένα πλήθος περιέργες «διαστροφές» (παραφυλίες). Αυτές οι επικέτες χρησιμοποιήθηκαν για να ορίσουν τι ήταν «φυσιολογικό» και τι όχι, διακρίνοντας τους «διεστραμμένους» από τους «αποδεκτούς», δηλαδή τους ετεροφυλόφιλους, αναπαραγωγικούς, και μονογαμικούς.

Στη δεκαετία του '60 ο Δυτικός κόσμος έγινε μάρτυρας σε ένα μετασχηματισμό της σεξουαλικότητας, που ξεκίνησε με τη γνωστή «σεξουαλική επανάσταση», η οποία προκάλεσε την «ενθρόνιση του βασιλιά σεξ». Οι δύο επόμενες δεκαετίες επαναξιολογούν και επαναπροσδιορίζουν το ρόλο της σεξουαλικής λειτουργίας. Έτσι, στις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα παρουσιάστηκαν μεγάλες αλλαγές στις σεξουαλικές πεποιθήσεις και τα ήθη. Αυτές οι μεταβολές οδήγησαν σε μια σειρά μελετών, που με λιγότερη προκατάληψη προσπαθούν να εισχωρήσουν στον κόσμο ατόμων με ειδικές σεξουαλικές προτιμήσεις, μερικές από τις οποίες προσκρούουν στις κοινωνικές επιταγές αλλά και στο σεβασμό της προσωπικής ελευθερίας.

Σε αυτές τις τελευταίες περιπτώσεις η διεθνής βιβλιογραφία παρουσιάζει αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις. Στον τομέα αυτόν έρχεται το βιβλίο του Ορέστη Γιωτάκου να καλύψει ένα μεγάλο κενό της ελληνικής βιβλιογραφίας. Το βιβλίο, που είναι ενημερωμένο με τις πιο πρόσφατες εργασίες στο θέμα του, προσφέρει επίσης μοναδικές πληροφορίες από τον ελλαδικό χώρο, που προέρχονται από την εξαιρετική διδακτορική διατριβή του συγγραφέα. Το βιβλίο είναι καλογραμμένο, με καλή δομή, εύληπτο, με πληθώρα βιβλιογραφικών αναφορών και είναι πολύ χρήσιμο όχι μόνο για όσους ασχολούνται με την υγεία, αλλά και για τους νομικούς, εγκληματολόγους ή άλλους σχετικούς με το αντικείμενο επιστήμονες. Είμαι σίγουρος ότι το βιβλίο αυτό θα αποτελέσει το θεμέλιο για κάθε περαιτέρω εργασία γύρω από την παραφυλική συμπεριφορά στη χώρα μας.

Νίκος Βαϊδάκης

Αναπληρωτής Καθηγητής Ψυχιατρικής,
Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με το σύγγραμμά του αυτό ο κ. Ορέστης Γιωτάκος προσεγγίζει σε βάθος ένα θέμα πρωτοποριακό για τα ελληνικά δεδομένα, το οποίο συγχρόνως περιβάλλεται από πλήθος προκαταλήψεων και ιδεών, τη σεξουαλική επιθετικότητα και τις παραφιλίες. Η μελέτη στο θεωρητικό μέρος στηρίζεται σε τρεις άξονες, παρουσιάζοντας ολοκληρωμένα τις διαστάσεις διάγνωση, αντιμετώπιση και πρόληψη της υποτροπής. Το βιβλίο αυτό, εκτός από το ενδιαφέρον που παρουσιάζει, τόσο στους ειδικούς της Ιατρικής και Ψυχολογίας όσο και στους ανήκοντες γενικότερα στις επιστήμες του ανθρώπου (κοινωνιολόγους, εγκληματολόγους κ.λπ.), είναι ιδιαίτερα χρήσιμο στους κλινικούς, για τους οποίους θα αποτελέσει ένα απαραίτητο εργαλείο και σημείο αναφοράς. Ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει το θέμα ο κ. Γιωτάκος είναι επιστημονικά και μεθοδολογικά σωστός. Αφού παρουσιάσει με τρόπο άρτιο το θεωρητικό μέρος, το οποίο συνοδεύεται από μια πολύ πλούσια βιβλιογραφία, μας δίνει τα αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας σε 98 σεξουαλικούς δράστες, σχετικά με το πορτραίτο των ατόμων αυτών. Η σημασία της έρευνας αυτής είναι μεγάλη και ευθυγραμμίζεται με τις έρευνες που εδώ και 25 χρόνια διεξάγουν οι πλέον ευαισθητοποιημένες χώρες στο συγκεκριμένο αυτό θέμα.

Θα ήθελα να κάμω μόνο μία ευχή, γνωρίζοντας πόσο σημαντικό είναι το χρονικό σημείο παρουσίασης αυτού του θέματος, δεδομένου ότι η Ελλάδα, μια χώρα με βαθιά ριζωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις, προχωρεί με δειλά βήματα στο θέμα της μελέτης της σεξουαλικής κακοποίησης: Να γίνει το βιβλίο αυτό γνωστό όσο το δυνατόν ευρύτερα, ώστε να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για την κλινική αποτίμηση των σεξουαλικών δραστών και το σωστό χειρισμό της κάθε περίπτωσης ξεχωριστά. Επίσης, να χρησιμεύσει ως σημείο αναφοράς για την άσκηση μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής στο ευαίσθητο αυτό θέμα. Ο καιρός επείγει, ώστε η ελληνική κοινή γνώμη να αντιμετωπίσει το θέμα με την πρέπουσα σοβαρότητα και, προς την κατεύθυνση αυτή, το βιβλίο του κ. Γιωτάκου αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο.

Αντώνης Δ. Μαγγανάς
Καθηγητής, Τομέας Εγκληματολογίας,
Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Αγαπητοί αναγνώστες,

Η σεξουαλική επιθετικότητα και η σεξουαλική παρέκκλιση αποτελούν ένα φαινόμενο με σοβαρές ψυχολογικές, κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Υπολογίζεται ότι 5–15% των παιδιών κακοποιούνται σεξουαλικά. Κάθε χρόνο στις ΗΠΑ 100.000–500.000 παιδιά κακοποιούνται σεξουαλικά, ενώ παρόμοια υψηλά ποσοστά έχουν καταγραφεί σε Καναδά, Αγγλία, Ολλανδία, Δανία, Γερμανία και Βέλγιο (Zonana 1997, Baker & Duncan 1985). Αρκετές μελέτες επίσης δείχνουν ότι 10–20% των ενήλικων γυναικών πέφτουν θύματα σεξουαλικής επίθεσης (Johnson & Sacco 1995). Τα επίσημα στοιχεία τείνουν να μην παρουσιάζουν όλη τη διάσταση, αφού υπολογίζεται ότι μόνο 8% των θυμάτων βιασμού αναφέρουν το γεγονός. Μελέτες προερχόμενες από μεγάλα δείγματα των ΗΠΑ, Νέας Ζηλανδίας και Ν. Αφρικής δείχνουν ότι 4–7% των ανδρών παραδέχονται ότι έχουν διαπράξει βιασμό ή απόπειρα βιασμού (Polaschek et al 1997). Τα θύματα αναπτύσσουν συχνά συμπύματα κρίσεων άγχους ή κατάθλιψης, μια κατάσταση που συχνά αντιμετωπίζεται ως «μετατραυματική διαταραχή» (Moscarello 1991).

Ως βιασμός θεωρείται η βίαιη σεξουαλική πράξη χωρίς τη συγκατάθεση του άλλου ατόμου. Η νομική διερεύνηση, όμως, σχετικά με το μέγεθος της βίας που εξασκείται για να καμφθεί η αντίσταση του θύματος (π.χ. ψυχολογική πίεση, σωματική βία, απειλή με όπλο), αλλά και τη βαρύτητα της σεξουαλικής κακοποίησης που υφίσταται το θύμα (π.χ. πεο-αιδοϊκή, πεο-πρωκτική επαφή, συνέργεια, πολλαπλότητα επαφών), συχνά προβληματίζει τους δικαστές και τους υποχρεώνει να συνυπολογίζουν πολλές παραμέτρους (Firestone et al 1998a). Συχνά, εργαστηριακές εξετάσεις σπέρματος και γυναικολογική εξέταση συμπληρώνουν τις αποδείξεις της διάπραξης. Κλινικοί και ερευνητές συμφωνούν ότι οι βιαστές είναι μια ετερογενής ομάδα ατόμων με ποικίλα κίνητρα για επιθετική σεξουαλική συμπεριφορά. Η παρορμητικότητα, η δυσκολία συναίσθησης των συναισθημάτων των άλλων και η πολλαπλή παραπρωματικότητα φαίνεται να αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά των βιαστών (Brown & Forth 1997). Υποστηρίχθηκε ότι ο βιασμός θα πρέπει να ταξινομηθεί στις παραφυλίες, αφού οι ψυχολογικές διαδικασίες και πρακτικές αρκετών τύπων βιασμού μοιάζουν ή ακόμη πληρούν τα διαγνωστικά κριτήρια για παραφυλία (Abel & Rouleau 1990). Στο κεφάλαιο 1 του βιβλίου παρουσιάζονται οι αιτιολογικές θεωρίες για την ανάπτυξη της συμπεριφοράς αυτής, οι κλινικές της μορφές και η κλινική εκτίμηση, καθώς και οι δυνατότητες θεραπευτικής παρέμβασης. Επίσης, στο κεφάλαιο 5 παρατίθεται η σχετική νομοθεσία, καθώς και προβληματισμοί σχετικά με τις θέσεις της σύγχρονης νομικής και ψυχιατρικής επιστήμης.

Ένα μεγάλο μέρος της παρεκκλίνουσας ή επιθετικής σεξουαλικής συμπεριφοράς φαίνεται να καλύπτεται από τη διάγνωση «Παραφυλική Διαταραχή» (Hanson & Bussiere 1998). Πρόκειται για σύνθετες ψυχοσεξουαλικές διαταραχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από επαναλαμβανόμενες

σεξουαλικές φαντασιώσεις, παρορμήσεις και πρακτικές. Σύμφωνα με το DSM-IV, οι κύριες κατηγορίες είναι: παιδοφιλία, επιδειξιμανία, φετιχισμός, εφραψιμανία, σεξουαλικός μαζοχισμός, σεξουαλικός σαδισμός, ηδονοβλεψία, παρενδυματικός φετιχισμός και μια ξεχωριστή κατηγορία για άλλες παραφυλίες μη προσδιοριζόμενες αλλιώς, όπως για παράδειγμα ζωοφιλία, υποξυφιλία και νεκροφιλία. Στα κεφάλαια 2, 3 και 4 παρουσιάζονται λεπτομερώς οι κλινικές μορφές, οι προτεινόμενες αιτιολογικές θεωρίες και οι δυνατότητες θεραπευτικής παρέμβασης στα άτομα με παραφυλική διαταραχή.

Αρκετές παράμετροι της σεξουαλικής συμπεριφοράς ενός φυσιολογικού ενήλικα άνδρα φαίνεται να εξαρτώνται από τα ανδρογόνα. Φαινόμενα, επίσης, όπως επιθετικότητα ή σεξουαλική επιθετικότητα φαίνεται να συνδέονται με αυξημένη ή διαταραγμένη λειτουργικότητα του άξονα υποθάλαμος-υπόφυση-γονάδες. Παράλληλα, το νευροδιαβιβαστικό σύστημα δείχνει να ενέχεται τόσο στη φυσιολογική όσο και στην παρεκκλίνουσα σεξουαλικότητα, ενώ η αλληλεπίδραση ορμονικού και νευροδιαβιβαστικού συστήματος φαίνεται να προσδιορίζει συγκεκριμένες πτυχές των συμπεριφορών αυτών. Στο κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται εκτενώς οι βιολογικές υποθέσεις και τα ερευνητικά δεδομένα που σχετίζονται με την ανάπτυξη συμπεριφορών σεξουαλικής επιθετικότητας ή παρέκκλισης.

Τέλος, στο κεφάλαιο 7 διερευνάται και παρουσιάζεται το ψυχολογικό προφίλ του σεξουαλικού παραπτώματι στην Ελλάδα. Θεωρώ ότι η γνώση των ψυχοκοινωνικών ελλειμμάτων των ατόμων αυτών θα δώσει τη δυνατότητα, τόσο για πληρέστερη εκτίμηση του φαινομένου αυτού στην Ελλάδα, όσο και για ένα ρεαλιστικό σχεδιασμό αντιμετώπισης και πρόληψης. Επειδή η πρωτογενής πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης σχετίζεται άμεσα με τη θεραπευτική αντιμετώπιση των σεξουαλικών παραπτωμάτων, όπου αυτή είναι εφικτή, το κεφάλαιο αυτό καταλήγει με την παράθεση των σύγχρονων δεδομένων που κινούνται προς την κατεύθυνση αυτή.

Πρόσφατες θυματολογικές μελέτες στη χώρα μας υποδεικνύουν την ανάγκη περαιτέρω μελέτης του φαινομένου της σεξουαλικής κακοποίησης (Τσιγκρής 1996, 2000), ενώ συγχρόνως υπάρχει εμφανής έλλειψη μελετών που να αφορούν το σεξουαλικό δράστη. Δεδομένης της σημαντικότητας του ρόλου του δράστη στο φαινόμενο αυτό, θεωρώ ότι η γνώση των σύνθετων ψυχοβιολογικών παραμέτρων που τον απαρτίζουν αποτελεί απαραίτητο επιστημονικό κομμάτι για οποιαδήποτε μελλοντική ανάλυση ή σχεδιασμό πρόληψης. Ελπίζω λοιπόν ότι το παρόν βιβλίο θα συμβάλει ικανοποιητικά στην προσπάθεια αυτή και θα φανεί χρήσιμο σε αρκετούς επιστήμονες από πολλούς και συμπληρωματικούς χώρους.

Ορέστης Γιωτάκος